

LIETUVOS VISUOMENĖS SVEIKATINIMO PER SPORTĄ POLITIKOS ĮGYVENDINIMO AKTUALIJOS „EUROPOS SĄJUNGOS FIZINIO AKTYVUMO GAIRIŲ“ KONTEKSTE

Vilma Čingienė

Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto
Vadybos institutas
Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 52) 740 610
Elektroninis paštas v.cingiene@mruni.eu

Skaistė Laskienė

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Visuomenės sveikatos fakulteto
Socialinių ir humanitarinių mokslų katedra
Šiaurės pr. 57, LT-49264 Kaunas, Lietuva
Telefonas (+370 37) 327 233
Elektroninis paštas skaiste_kaunas@hotmail.com
Pateikta 2014 m. sausio 27 d., parengta spausdinti 2014 m. kovo 7 d.

doi:10.13165/SPV-14-1-6-08

Santrauka

Straipsnyje analizuojama Europos Komisijos inicijuoto dokumento „ES fizinio aktyvumo gairės“ (2008)¹ įgyvendinimo situacija Lietuvoje. Sveikatinamasis fizinis aktyvumas yra svarbi Europos sporto politikos sudedamoji dalis. Atlikto empirinio tyrimo rezultatai sveikatos, švietimo ir sporto ekspertų vertinimu parodė, kad, realizuojant Lietuvoje visuomenės sveikatinimo per sportą politiką, susiduriama su menku tarpsektoriniu bendradarbiavimu, pasireiškiančiu tinkamos infrastruktūros, būtinų finansinių ir žmogiškųjų išteklių stoka. Nepakanka informacijos apie Lietuvoje vykdomas visuomenės sveikatinimo per fizinę veiklą programas. Didžiausias visuomenės sveikatinimo per sportą programų vykdymo trūkumas – tai pasyvus jų vykdymas tiek dėl finansinių išteklių stokos, tiek dėl susiformavusio netinkamo valdžios institucijų požiūrio į visuomenės sveikatinimo per sportą būtinybę, galimybes ir perspektyvas.

Reikšminiai žodžiai: sveikatinamasis fizinis aktyvumas, sveikatinimas per sportą, sporto politika.

¹ ES fizinio aktyvumo gairės, 2008 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-15]. <http://ec.europa.eu/sport/library/doc/c1/pa_guidelines_4th_consolidated_draft_en.pdf>.

Įvadas

„ES fizinio aktyvumo gairėse“ (2008)² rekomenduojami politiniai veiksmai, skirti remti sveiką gerinančią fizinę aktyvumą. Dokumente nurodoma, jog svarbu, kad Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybės narės parengtų nacionalinius fizinio aktyvumo skatinimo planus, siekdamos pakeisti nesveikus gyvenimo būdus ir padėti visuomenei suvokti fizinio aktyvumo naudą sveikatai. Šiame dokumente sutelkiamas dėmesys į žinomų Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) rekomendacijų dėl fizinio aktyvumo įgyvendinimą; tai yra praktinio pobūdžio dokumentas, kuriame keliamas tik fizinio aktyvumo klausimas (nekalbama apie mitybą ar kitas susijusias temas). Gairės skirtos labai įvairiems naudotojams, dirbantiems fizinio aktyvumo srityje. Pabrėžiama, kad „valstybių planai turėtų atitikti jų teritorijų aplinkos sąlygas, visuomenės papročius ir kultūrą“ (2008)³. Kai kurios ES valstybės (Prancūzija, Vokietija, Liuksemburgas, Slovėnija, Jungtinė Karalystė, Suomija) narės yra parengusios nacionalines fizinio aktyvumo gaires, pagal kurias valstybės įstaigos ir privačios organizacijos bendradarbiaudamos skatina fizinę aktyvumą. Šiomis fizinio aktyvumo gairėmis dažnai remiamasi valstybės lėšomis finansuojant projektus, kuriais žmonės skatinami daugiau judėti.

Gairės skirtos viešojo ir privataus sektorių subjektams, priimančioms sprendimus visais (Europos, nacionaliniu, regioniniu ir vietos) lygmenimis. Jose patvirtintas PSO požiūris ir stengtasi patarti, kaip reikėtų siekti tikslų konkrečiais veiksmais.

Lietuva, būdama PSO nare ir ES nare, pripažįsta esamas problemas ir siekia prisijungti prie inicijuojamų veiksmų. Kyla klausimas: kaip šalyje yra suvokiamos bei realizuojamos sveikatai stiprinančios fizinio aktyvumo nuostatos, koks gyventojų fizinio aktyvumo lygis ir kaip suprantamos bei realizuojamos ES fizinio aktyvumo gairės?

Straipsnio tikslas – atskleisti Lietuvos visuomenės sveikatinimo per sportą politikos įgyvendinimo aktualijas „ES fizinio aktyvumo gairių“ kontekste.

Tyrimo objektas – Lietuvos visuomenės sveikatinimo per sportą politikos įgyvendinimo aktualijos „ES fizinio aktyvumo gairių“ kontekste.

1. Tyrimo metodai ir organizavimas: mokslinės literatūros analizė, dokumentų turinio analizė, struktūrizuoti interviu

Tyrimo organizavimas. Tyrimo tikslui pasiekti pasirinktas kokybinis tyrimas, atliktas naudojant struktūrizuotą interviu. Tyrimo metu buvo apklausiami sveikatos, švietimo ir sporto sektoriaus ekspertai. Šie sektoriai pasirinkti atsižvelgiant į nagrinėtus dokumentus, kuriuose nurodoma, jog įgyvendinant visuomenės sveikatinimo per sportą politiką šie trys sektoriai turi didžiausią reikšmę. Ypatingai daug dėmesio šių trijų sektorių bendradarbiavimui skiriama „ES fizinio aktyvumo gairėse“ (2008)⁴.

Tiriamoji grupė ir atranka. Tyrime apklausti sveikatos, švietimo ir sporto sričių ekspertai, dirbantys Panevėžio bei Kauno miestų savivaldybėms pavaldžiose įstaigose. Visi apklaustieji turi aukštąjį išsilavinimą, keturi iš šešių respondentų aukštąjį išsilavinimą įgiję Lietuvos kūno kultūros akademijoje (dabar Lietuvos sporto universitetas), kiti du apklaustieji – Šiaulių universitete ir Kauno medicinos universitete (dabar Lietuvos sveikatos mokslų universitetas). Du yra įgiję magistro laipsnius visuomenės sveikatos srityje. Pusė apklaustųjų

² ES fizinio aktyvumo gairės, 2008, *supra* note 1.

³ *Ibid.*, p. 4.

⁴ ES fizinio aktyvumo gairės, 2008, *supra* note 1.

užima vyriausiojo specialisto pareigas, kiti – sveikatos priežiūros specialisto, direktoriaus bei metodininko pareigas. Respondentų amžiaus vidurkis – 42,16 metai, vyriausias respondentas yra 60 metų amžiaus, jauniausias 25 metų amžiaus. Einamų pareigų darbo patirties vidurkis – 8,16 metai, didžiausia darbo patirtis – 20 metų, trumpiausia – 2 metai.

Tyrimo eiga. Tyrimas vyko 2011 m. balandžio 13–15 dienomis. Interviu buvo praversti respondentams patogiu metu jų pasirinktoje vietoje: su penkiais iš šešių respondentų interviu vyko jų darbo vietose.

2. Tyrimo rezultatai

2.1 Europos Sąjungos sveikatą stiprinančio fizinio aktyvumo politikos reglamentavimas ir įgyvendinimas

Tarybos rekomendacija dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo skatinimo įvairiuose sektoriuose (2013)⁵ grindžiama 2011 m. komunikato „ES lygmens veiksmų sporto sektoriuje svarbos didinimas“ tvirtinimu, kad fizinis aktyvumas yra vienas svarbiausių sveikatai veiksnių šiuolaikinėje visuomenėje ir kad sportas yra esminė visos viešosios politikos strategijos, skirtos fiziniam aktyvumui didinti, dalis. Komisija ir valstybės narės „remdamosi „ES fizinio aktyvumo gairėmis“ (2008)⁶ toliau dėd pastangas rengiant nacionalines gaires, įskaitant peržiūros ir koordinavimo procesą“. Šios pagrįstą mokslinę nuomonę iš esmės atitinkančios gairės, kurias parengė 22 įvairių sričių ekspertų iš visos Europos grupė, 2008 m. buvo patvirtintos ES politiniu lygmeniu. Jose pakartotos PSO rekomendacijos dėl būtino fizinio aktyvumo, pabrėžta, kaip svarbu vadovautis tarpsektoriniu požiūriu, ir pateikta 41 konkreti veiklos gairė. Šiame poveikio vertinime nustatyti ir išanalizuoti svarbiausi veiksniai, nuo kurių priklauso planuojama ES politikos iniciatyva dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo (toliau – SFA), pagrįsta ES fizinio aktyvumo gairėmis (toliau – ES FAG). Pripažįstama, kad „sveikatinamojo fizinio aktyvumo koncepcija yra gana nauja dalykinė sritis, kurioje vyksta sparti mokslo pažanga ir kuri aprėpia tiek fizinį aktyvumą, glaudžiai susijusį su sportu ir fiziniais pratimais, tiek visuomenės sveikatą“. SFA daug dėmesio skiria Pasaulio sveikatos organizacija, ypač pagal savo 2004 m. Pasaulinę mitybos, fizinio aktyvumo ir sveikatos strategiją. Pabrėžiama, kad „sėkmingas SFA skatinimas daugiausia priklauso nuo valstybėse narėse dedamų pastangų“. Vis aiškiau suvokiant, koks svarbus yra SFA, daugelis valdžios institucijų labiau stengiasi jį skatinti. ES taip pat skiria dėmesio fiziniam aktyvumui savo politika ir veiksmis sporto srityje (pvz., Baltoji knyga dėl sporto, 2007⁷; ES fizinio aktyvumo gairės (ES FAG), 2008⁸; Komunikatas dėl sporto, 2011⁹) ir sveikatos srityje (pvz., Baltoji knyga dėl Europos strategijos su mityba, atsvoiriu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti, 2007)¹⁰. Naudodamasi atitinkamomis ES lygmens politikos koordinavimo sistemo-

⁵ Tarybos rekomendacija dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo skatinimo įvairiuose sektoriuose, 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-15]. <http://ec.europa.eu/sport/library/documents/c1/com-2013-603-final-council-recommendation-hepa_lt.pdf>.

⁶ ES fizinio aktyvumo gairės, 2008, *supra* note 1.

⁷ Europos Komisija. „Baltoji knyga dėl sporto“, 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-02]. <http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/sport/whitepaper_lt.pdf>.

⁸ ES fizinio aktyvumo gairės, 2008, *supra* note 1.

⁹ Developing the European Dimension in Sport, 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-20]. <http://ec.europa.eu/sport/news/communication-on-sport-adopted_en.htm>.

¹⁰ Baltoji knyga dėl Europos strategijos su mityba, atsvoiriu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti. (2007). 2010/C 8 E/18. Briuselis: Europos Sąjungos oficialus leidinys

mis, visų pirma Sporto, sveikatos ir dalyvavimo ekspertų grupę, kurią sudarė Taryba pagal 2011–2014 m. ES darbo planą sporto srityje¹¹, ir Mitybos ir fizinio aktyvumo aukšto lygio darbo grupę (toliau – aukšto lygio darbo grupė), sudaryta pagal minėtą 2007 m. strategiją siekiant padėti valstybėms narėms dalyvauti koordinuojamoje veikloje ir dalytis informacija apie politiką, politines idėjas ir praktiką.

Siekiant sėkmingai įgyvendinti numatytus tikslus Europos Komisija 2011 m. parengiamųjų veiksmų plane išskyrė keturis prioritetus, vienas jų – skatinti sveikatinamąjį fizinį aktyvumą, todėl buvo finansuoti 9 (iš 18) projektai (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Finansavimą gavusios organizacijos, projektų pavadinimas ir paramos suma

Eil. Nr.	Šalis /organizacija	Projekto pavadinimas	Paramos suma (EUR)
1.	Vokietija	“You need exercise! Introducing every day culture of sports” “Healthy children in sound communit(ies)”	210 649,00 280 000,00
2.	Ispanija	“Euro sport health”	220 000,00
3.	Suomija	“Sport clubs for health (scforh)”	72 704,00
4.	Prancūzija	“Athle-sante”	230 000,00
5.	PSO Europos regiono biuras	“Net-sport-health“	256 666,00
6.	Tarptautinė sporto ir kultūros asociacija (ISCA)	“Sante” (sport action network of europe)	295 832,00
7.	Europos sveikatos ir fitneso asociacija (EHFA)	“Becoming the hub: the health and fitness sector and the future of health enhancing physical activity”	179 997,00
8.	Regioninė Extramadūros jaunimo ir sporto ministerija	“S ² -port”	230 575,58

Šaltinis: <http://ec.europa.eu/sport/>

2012 m. lapkričio mėn. Komisija pripažino tolesnį sveikatinamąjį fizinio aktyvumo skatinimo poreikį ir pasiūlė Europos Tarybai rekomendacijas dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo vertinimo sandaros remiantis ES FAG numatytais tam tikrais kriterijais įvardintoms svarbiausioms tarpsektorinėms sritims.

Lietuvai pirmininkaujant Europos Sąjungos Tarybai, 2013 m. lapkričio mėn. Briuselyje vykusiame ES Sporto tarybos posėdyje buvo priimti abu prioritetiniai Lietuvos dokumentai sporto srityje – Tarybos rekomendacija, skatinanti sveikatą gerinantį fizinį aktyvumą, bei Tarybos išvados dėl sporto indėlio į ES ekonomiką, kuriose ypač akcentuojamas sporto vaidmuo sprendžiant jaunimo nedarbo ir socialinės įtraukties problemas. Priimta Tarybos rekomendacija dėl sveikatinančio fizinio aktyvumo (angl. *HEPA – Health enhancing physical activity*) skatinimo – tai pirmas ES teisinis dokumentas sporto srityje, kuriame numatytas stebėsenos mechanizmas, veikiantis suderintai su jau vykdomu Pasaulio sveikatos organizacijos fizinio aktyvumo ir mitybos monitoringu. Ši priemonė padės sukaupti išsamesnę in-

¹¹ Rezoliucija dėl 2011–2014 m. Europos Sąjungos darbo plano sporto srityje, 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-20]. <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:162:0001:0005:LT:PDF>>.

formaciją apie šalyse narėse vykdomą pažangą siekiant skatinti visuomenės fizinį aktyvumą ir priimti kompetentingus politinius sprendimus.

2.2 Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo tendencijos

Informacija apie fizinį Lietuvos gyventojų aktyvumą – sportavimo bei aktyvios fizinės veiklos dažnį, pateikiama Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės užsakymu atlikto Lietuvos gyventojų (15–74 metų Lietuvos gyventojai) fizinio aktyvumo tyrimo ataskaitoje (2013)¹².

Tyrimo ataskaitoje teigiama, jog lyginant 2013 01 ir 2013 11 duomenis, stebimas 12 procentinių punktų sumažėjęs sportuojančiųjų, besimankštinančiųjų skaičius. Reikšmingai dažniau sportuoja arba mankština jaunesnio amžiaus respondentai (15–24 m.), įgiję aukštąjį išsilavinimą, nevedę, netekėjusios, tarnautojai, moksleiviai, studentai bei didmiesčių gyventojai (per 150 000 gyv.). Reikšmingai dažniau nesimankština ir nelanko jokių sporto pratybių 45–74 m. amžiaus grupės respondentai, vidurinio išsilavinimo asmenys, asmenys, kurių vidutinės vieno šeimos nario pajamos per mėnesį siekia 601–800 Lt, vedę, ištekėjusios, taip pat išsiskyrę, išsiskyrusios, darbininkai, ūkininkai, pensininkai, bedarbiai, kaimiškųjų vietovių gyventojai (iki 2000 gyv.). Tyrimo ataskaitoje konstatuojama, jog analizuojant mankštiniimąsi / sportavimą sporto/sveikatingumo klube ir / ar fitneso centre, paaiškėjo, jog penktadalis (22 proc.) apklausos dalyvių nurodė, jog sportuoja aktyviai, reguliariai, daugiau nei pusė (62 proc.) teigė, jog niekada nesportuoja, nesimankština sporto, sveikatingumo klube ar fitneso centre. Reikšmingai dažniau 1–2 kartus per savaitę sportuoja 35–44 m. amžiaus respondentai, reikšmingai dažniau sportuoja, mankština sporto, sveikatingumo klube ar fitneso centre vyrai (35–45 m.), gaunantieji dideles pajamas (1000 Lt ir daugiau vienam šeimos nariui), vadovai, įmonės savininkai.

Reikšmingai dažniau 3–4 kartus per savaitę savivaldybės sporto mokykloje ar/ir sporto centre sportuoja/mankština pradinį / pagrindinį išsilavinimą įgiję respondentai. 1–2 kartus per savaitę – kaimiškųjų vietovių gyventojai (iki 2000 gyv.). Bendrai vertinant sportavimą bendrojo lavinimo mokyklose išryškėja, kad reikšmingai dažniau čia sportuoja jaunesnio amžiaus respondentai (15–24 m.), žemų pajamų asmenys (iki 600 Lt vienam šeimos nariui), nedirbantieji, moksleiviai/studentai, nevedę/netekėjusios bei seniūnijų ir rajoninių centrų gyventojai (iki 2000 gyv. ir 2000–20 000 gyv.).

Tyrimo ataskaitoje paminėta, jog sportuojantys, besimankštinantys respondentai dažniausiai fizine veikla užsiima *kitur* (71 proc.). Daugiau nei pusė (54 proc.) respondentų sportuoja, mankština kitur aktyviai, reguliariai, 17 proc. – retkarčiais; 5 kartus ir dažniau per savaitę kitur reikšmingai dažniau renkasi sportuoti 55–74 m. amžiaus grupės respondentai, pensininkai.

Lyginant 2013 01 ir 2013 11 tyrimų rezultatus, paaiškėjo, kad 2013 11 laikotarpiu šešiais procentiniais punktais išaugo užsiimančių kita aktyvia fizine veikla 5 kartus per savaitę ir dažniau; penkiais procentiniais punktais išaugo tris keturis kartus per savaitę užsiimančių kita aktyvia fizine veikla skaičius; vieną du kartus per savaitę kita aktyvia fizine veikla užsiimančiųjų skaičius taip pat išaugo penkiais procentiniais punktais. Vieną du kartus per savaitę reikšmingai dažniau kita aktyvia fizine veikla užsiima 15–24 m. amžiaus grupės respondentai, taip pat moksleiviai, studentai bei didmiesčių gyventojai (per 150 000 gyv.). 5 kartus per savaitę ir dažniau kita aktyvia fizine veikla dažniau užsiima mažas pajamas gaunantys

¹² Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo tyrimas, 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-25]. <<http://www.kksd.lt/index.php?1590309353>>.

respondentai (iki 600 Lt vienam šeimos nariui), darbininkai, ūkininkai bei kaimiškųjų vietovių gyventojai (iki 2000 gyv.), niekada kita aktyvia fizine veikla neužsiima reikšmingai dažniau vyresnio amžiaus asmenys (65–74 m.), pensininkai bei mažesnių vietovių gyventojai (2000–20 000 gyv.).

2.3. Tyrimo rezultatai

Tyrimo rezultatai atskleidė trijų sektorių sveikatos, švietimo ir sporto atstovų nuomonę/požiūrį į sveikatinamojo fizinio aktyvumo skatinimo situaciją šalyje.

Sveikatos ir švietimo sektoriaus respondentų nuomone, didžiausias probleminis klausimas Lietuvoje įgyvendinant sveikatinimo per sportą politiką yra *infrastruktūros bei finansinių išteklių trūkumas ir paslaugų prieinamumas*. Sveikatos sektoriaus atstovai pažymi ir *žmonių abejingumo* problemą.

Gauti interviu atsakymai patvirtina Kūno kultūros ir sporto departamento užsakymu atlikto tyrimo „Lietuvos 7–80 metų amžiaus gyventojų požiūris į kūno kultūros pratybas ir dalyvavimas jose“ (2007 ir 2011) rezultatus. Respondentai, atsakydami į klausimą, „Su kokiomis problemomis susiduriate mankštindamasis savarankiškai?“, nurodė, jog arti nėra sporto aikštelių, bėgimo trasų ir kt., beveik 22 proc. (2007)¹³ ir beveik 19 proc. (2011)¹⁴. Galima teigti, jog *infrastruktūros trūkumo* problemą išvelgia ne tik specialistai, dirbantys šioje srityje, bet ir Lietuvos gyventojai.

Sporto sektoriaus atstovai turėjo kiek kitokią nuomonę. Jų teigimu, Lietuvos ir Europos probleminiai klausimai įgyvendinant fizinio aktyvumo per sportą politiką nuo Europos skiriasi tuo, jog Lietuvoje *valdžios institucijos per mažai dėmesio skiria šiai sričiai*, taip pat *neefektyviai veikia nevyriausybinės organizacijos*. Vienas respondentas paminėjo *informacijos sklaidos stoką*. Tikslinga pažymėti, jog minėtos problemos buvo keliamos rengiant tiek „Lietuvos gyventojų 2008–2012 m. fizinio aktyvumo skatinimo strategiją“¹⁵, tiek „Nacionalinę 2007–2015 metų sporto visiems programą“, kurios taip ir nebuvo priimtos.

Vertinant respondentų atsakymus į antrąjį klausimą dėl europiniais kriterijais grindžiamų Lietuvoje vykdomų visuomenės sveikatinimo programų, sveikatos ekspertų nuomonės išsiskyrė. Respondento K₁ nuomone, programų vykdymo problema – *jūtrumpalaikiškumas*. Siekiant efektyviau įgyvendinti programas jos turėtų būti ilgalaikės ir tęstinės. Kito respondento (P₁) teigimu, *projektus vykdyti – tikslinga*, tik dėl projektų realizavimo situacija visuomenės sveikatinimo per sportą politikos srityje keičiasi teigiama linkme. Abu švietimo sektoriaus respondentai skirtingai vertino vykdomas visuomenės sveikatinimo programas. Pasak eksperto P₂, programos yra vykdomos tik iš dalies, o K₂ priešingai – tvirtino, kad programos vykdomos gerai. Analizuojant sporto sektoriaus respondentų atsakymus paaiškėjo, kad jaučiamas *žinių apie programas trūkumas ir vykdomos programos tik iš dalies įgyvendinamos*, nes stokojama darnaus programų įgyvendinimo ir vertinimo mechanizmo.

Trečiuoju klausimu siekėme išsiaiškinti priežastis, trukdančias įgyventi visuomenės sveikatinimo per fizinę veiklą politiką. Materialinių ir žmogiškųjų išteklių (ypač kompeten-

¹³ Lietuvos 7–80 metų amžiaus gyventojų požiūrio į kūno kultūros pratybas, sportą ir sportavimo įpročių tyrimo ataskaita, 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-15]. <<http://www.kksd.lt/index.php?1590309353>>.

¹⁴ Lietuvos 7–80 metų amžiaus gyventojų požiūris į kūno kultūros pratybas ir dalyvavimas jose, 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-15]. <<http://www.kksd.lt/index.php?1590309353>>.

¹⁵ Nacionalinės sporto visiems plėtros programos rengimas, 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-15]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2025&p_d=65445&p_k=1>.

cijos) trūkumą paminėjo visų sektorių respondentai. Sveikatos ir sporto sektoriaus atstovai pabrėžė švietimo ir savišvietos stoką. Švietimo sektoriaus respondentas įvardino sveikatinimo veiklos funkcijų dubliavimo trukdį, o sporto sektoriaus respondentas – kitą svarbų institucinį veiksni – tarpsektorinio bendradarbiavimo trūkumą. Paminėtos buvo ir kitos priežastys: laiko ir motyvacijos stoka, menkos sportavimo tradicijos, neefektyvi nevyriausybių organizacijų veikla ir kt.

Analizuojant respondentų nuomonę dėl Lietuvoje priimamų visuomenės sveikatinimo per fizinę veiklą dokumentų ir jų privalumų bei trūkumų paaiškėjo, jog, sveikatos sektoriaus atstovų nuomone, *priimami dokumentai ne visada atsižvelgiant į realią padėtį*, švietimo sektoriaus atstovų – priimami dokumentai *negali būti visiškai įgyvendinti*, nes tam per silpna turima infrastruktūra ir galbūt Lietuvoje reiktų *mažinti projektų skaičių, orientuojantis į kokybę bei didinant finansavimą*, o sporto sektoriaus atstovų teigimu, yra *neatsakingai įgyvendinami priimami dokumentai*. Būtina pažymėti, kad du ekspertai (sveikatos ir sporto) pripažino, kad nėra susipažinę su priimtais dokumentais. Vertinant įgyvendinamų dokumentų trūkumus buvo paminėta jų *pasyvus vykdymas, finansavimo stoka, biurokratizmas, apibrėžtumo ir tikslumo stoka*, o privalumus – *geros idėjos, įstatymo įpareigojimas ir vaikų švietimas*.

Tyrimo rezultatai atskleidė priežastis, kurios turi įtakos Lietuvos institucijų, atsakingų už visuomenės sveikatinimą per sportą, pasyvumą, dalyvaujant tarptautiniuose projektuose. Sveikatos sektoriaus ir vieno sporto sektoriaus respondentų nuomonės sutapo, kad institucijos nėra pasyvios, tiesiog pagrindinis lemiamas veiksnys yra žmogiškųjų išteklių trūkumas. Tačiau kiti tyrimo respondentai pasyvumo priežastimi įvardino finansinių išteklių stoką. Šios kategorijos yra tarpusavyje tiesiogiai susijusios, t. y. dėl finansinių išteklių trūkumo nėra sandoma papildomų ir reikalingos kompetencijos darbuotojų, o esami darbuotojai, tikėtina, tinkamai neatlieka savo pareigų.

Visų trijų sektorių atstovai kritiškai vertina institucines galimybes dalyvauti tarptautiniuose projektuose. Viena vertus, pasyvumą lemia didžiulė *biurokratija*, keblumai vykdant viešuosius pirkimus, kita – įstaigos neatitinka standartų, nes siekiančioms gauti Europos Sąjungos programų finansavimą yra keliami didžiuliai reikalavimai, trečia – *atsakingų institucijų pasyvumas, netikėjimas teigiamais poslinkiais ir abejingumas sporto sektoriui*. Tik vienas švietimo sektoriaus respondentas teigė, jog yra *dirbama su programomis* ir nėra *jokio pasyvumo*.

Respondentai ne tik vertino priežastis, kurios turi įtakos Lietuvos institucijų, atsakingų už visuomenės sveikatinimą per sportą, pasyvumą, dalyvaujant tarptautiniuose projektuose, bet ir siūlė pasyvumo problemas sprendimo būdus. Vieno sveikatos ir vieno švietimo sektoriaus atstovų nuomone tikslinga būtų skatinti darbuotojus didinant jų motyvaciją. Antrasis švietimo sektoriaus respondentas nesutinka su kolegos nuomone, manydamas, jog motyvacijos užtenka, nes pasyvumui turi įtakos biurokratija, t. y. norint mažinti darbuotojų pasyvumą, reikia *mažinti biurokratiją*. Kito sveikatos sektoriaus atstovo teigimu, reiktų ne tik skatinti esamus darbuotojus, bet galbūt keisti (esant papildomos kvalifikacijos ir kompetencijosporeikiui) ar išplėsti (įvesti papildomus etatus) personalo sudėtį sukuriant projektų rengėjo pareigybę.

Sporto sektoriaus atstovų nuomone, pasyvumo problemą reikia spręsti keičiant Lietuvoje susiformavusį netinkamą valdžios institucijų požiūrį į visuomenės sveikatinimą per sportą, kuris daro didelį neigiamą poveikį įgyvendinant programas. Be to, akcentuojama tiek horizontalaus (tarp atsakingų ministerijų), tiek vertikalaus (tarp atsakingų ministerijų ir savivaldybių) *tarpsektorinio bendradarbiavimo stoka*.

Išvados

Remiantis empirinio tyrimo rezultatais apie visuomenės sveikatinimo politikos per sportą įgyvendinimą šalyje sveikatos, švietimo ir sporto ekspertų vertinimu galima teigti, kad:

1. Realizuojant Lietuvoje visuomenės sveikatinimo per sportą politiką, susiduriama su tarpsektorinio bendradarbiavimo stoka, pasireiškiančia tinkamos infrastruktūros, būtinų finansinių ir žmogiškųjų išteklių nepakankamumu.

2. Nepakanka informacijos apie Lietuvoje vykdomas visuomenės sveikatinimo per fizinę veiklą programas, todėl šalyje priimami visuomenės sveikatinimo per sportą veiklos dokumentai nėra tinkamai realizuojami.

3. Didžiausias visuomenės sveikatinimo per sportą programų vykdymo trūkumas – tai pasyvus jų vykdymas, galimai atsiradęs dėl valstybinių institucijų pasyvumo, atsiradusio tiek dėl finansinių išteklių stokos, tiek dėl susiformavusio netinkamo valdžios institucijų požiūrio į visuomenės sveikatinimo per sportą būtinybę, galimybes ir perspektyvas.

Literatūra

1. Developing the European Dimension in Sport, 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-20]. <http://ec.europa.eu/sport/news/communication-on-sport-adopted_en.htm>.
2. Baltoji knyga dėl Europos strategijos su mityba, atsivoriu ir nutukimu susijusioms sveikatos problemoms spręsti. (2007). 2010/C 8 E/18. Briuselis: Europos Sąjungos oficialus leidinys.
3. Europos Komisija. „Baltoji knyga dėl sporto“, 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-02]. <http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/sport/whitepaper_lt.pdf>.
4. European network for the promotion of health-enhancing physical activity [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-20]. <<http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/physical-activity/activities/hepa-europe>>.
5. ES fizinio aktyvumo gairės, 2008 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-15]. <http://ec.europa.eu/sport/library/doc/c1/pa_guidelines_4th_consolidated_draft_en.pdf>.
6. Lietuvos gyventojų fizinio aktyvumo tyrimas, 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-25]. <<http://www.kksd.lt/index.php?1590309353>>.
7. Lietuvos 7–80 metų amžiaus gyventojų požiūrio į kūno kultūros pratybas, sportą ir sportavimo įpročių tyrimo ataskaita, 2002 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-15]. <<http://www.kksd.lt/index.php?1590309353>>.
8. Lietuvos 7–80 metų amžiaus gyventojų požiūris į kūno kultūros pratybas ir dalyvavimas jose, 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-15]. <<http://www.kksd.lt/index.php?1590309353>>.
9. Nacionalinės sporto visiems plėtros programos rengimas, 2007 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-15]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2025&p_d=65445&p_k=1>.
10. Rezoliucija dėl 2011–2014 m. Europos Sąjungos darbo plano sporto srityje, 2011 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-20]. <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:162:0001:0005:LT:PDF>>.
11. Tarybos rekomendacija dėl sveikatinamojo fizinio aktyvumo skatinimo įvairiuose sektoriuose, 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-12-15]. <http://ec.europa.eu/sport/library/documents/c1/com-2013-603-final-council-recommendation-hepa_lt.pdf>.

Actualities of Health Enhancing Physical Activity in Lithuanian Society in the Light of the EU Physical Activity Guidelines

Vilma Čingienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Skaistė Laskienė

Lithuanian University of Health Sciences, Lithuania

Summary

Background. Health Enhancing Physical Activity (HEPA) is an important component of European sports policy. Lithuania, a member of the WHO and the European Union, recognizes the existing problems and seeks to join the relevant initiatives. There are questions how the provisions of the Health Enhancing Physical Activity are perceived and realized, what is the level of physical activity among population, and how are the EU Physical Activity Guidelines followed and implemented. The aim of the article is to disclose the actualities of promoting health through sport and physical activity in Lithuanian society in the light of the EU Physical Activity Guidelines.

Research methods and organization. Analysis of scientific literature, content analysis of documents, structured interviews. Health, education and sports industry experts working in organizations and institutions reporting to Panevėžys and Kaunas local authorities were interviewed for the study. All subjects are persons with third-level education. Half of the interviewees hold senior specialist's position. The average age of the respondents is 42.16 years and the average work experience is 8.16 years. The survey was done in April, 2011.

Results and conclusions. The results of the empirical research on public health promotion in the country based on the evaluations of health, education and sports experts showed that implementation of HEPA policy is encumbered by inadequate cross-sector collaboration, which is also hindered by underdeveloped infrastructure and scarcity of indispensable financial and human resources. Information about HEPA programs in Lithuania is scant, and for this reason HEPA documents adopted in the country are not adequately executed. The biggest weakness of the HEPA programs is unreceptiveness, apparently caused by the inertness of the governmental institutions resulting from both inadequate funding and inappropriate approach of the authorities to the necessity, opportunities and perspectives of health enhancing physical activities.

Keywords: health enhancing physical activity, promoting health through sports, sports policy.

Vilma Čingienė, Doctor of Social Sciences, Mykolas Romeris University, Faculty of Policy and Management, Institute of Management, Professor. Research interests: The Development of Sport and active Leisure Sector in Europe; Evaluation of economic importance of sport.

Vilma Čingienė, Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto Vadybos instituto profesorė, socialinių mokslų daktarė. Mokslinių tyrimų kryptys: sporto ir aktyvaus poilsio sektoriaus plėtra Europoje; ekonominis sporto reikšmės vertinimas.

Skaistė Laskienė, Doctor of Philosophy Sciences, Lithuanian Health Sciences University, Faculty of Public Health, Department of Humanities and Social Sciences, Assoc. Prof. Research interests: Research methodology: the possibilities of humanitarian paradigm in social research.

Skaistė Laskienė, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Visuomenės sveikatos fakulteto Socialinių ir humanitarinių mokslų katedros docentė, filosofijos mokslų daktarė. Mokslinių tyrimų kryptys: mokslinio tyrimo metodologija: humanitarinės paradigmos galimybės socialiniuose tyrimuose.